

Kontaktperson

Byråsekreterare Marika Mårtensson

Social- och miljöavdelningen

Allmänna byrån

Telefon +358 (0)18 25261

marika.martensson@regeringen.ax

Ålands miljö- och hälsoskyddsmyndighet

Att: Ann-Sofie Wikingson

Norragatan 17

AX-22100 MARIEHAMN

ÅLANDS MILJÖ- OCH
HÄLSOSKYDDSMYNDIGHET

12. 06. 2025

2024-485-8

Ärende

☐ För kännedom

☐ För utlåtande

☐ Enligt telefonsamtal

☐ För åtgärder

☐ Enligt överenskommelse

☐ Får behållas

☐ Har feladresserats till oss

☒ Korrigerig av utlåtande, rättelse av skrivfel

Meddelande:

Översändes korrigerade utlåtanden, rättelse av skrivfel enligt förvaltningslagen för landskapet Åland
8 kap. 46 §.

Hänvisning
Er begäran inkommen den 9.4.2025
ÅMHM Dnr 2024-485

Kontaktperson
Susanne Vävare, telefon +358 (0)18 25456
susanne.vavare@regeringen.ax

Ålands miljö- och hälsoskyddsmyndighet
Att: Ann-Sofi Wikingson
Norragatan 17
AX-22100 MARIEHAMN

kansliet@amhm.ax

Ärende

Utlåtande gällande miljötillstånd för i fiskodling vid Ängösund, Lumparlands kommun

Bakgrund

Nordic Trout har ansökt om förnyat miljötillstånd för sättfiskodling och vinterförvaring vid Ängösund, Lumparlands kommun. Bolaget har för avsikt att fortsätta verksamheten som tidigare, med möjlighet till en tillväxt av ca 50–70 ton per år.

Ålands miljö- och hälsoskyddsmyndighet (ÅMHM) begärde den 9.4.2025 ett sakkunnigutlåtande gällande en ansökan om förnyat miljötillstånd för en fiskodling vid Ängösund, Lumparlands kommun. ÅMHM önskar få landskapsregeringens syn på odlingsplatsen och verksamhetens eventuella påverkan på miljön, både lokalt och på vattenförekomsten. Begäran avser en bedömning av undersökningar, analysresultat eller annat material för vattenförekomsten som kanske inte är ÅMHM tillhanda, samt den senaste statusklassificeringen och trender i vattenförekomsten.

Landskapsregeringen begärde förlängd svarstid och fick det beviljat tom den 6.6.2025.

Landskapsregeringens utlåtande

Det är viktigt att beakta den lagstiftning som implementerats för att följa EU:s vattendirektivs krav¹. Detta gäller särskilt kraven på att uppnå miljömålen och god vattenstatus i enlighet med artikel 4 i vattendirektivet. Miljömålen och tillämpningen av dessa har huvudsakligen implementerats genom 5 kap. 18–24 §§ vattenlagen (1996:61) för landskapet Åland (vattenlagen). I den åländska vattenlagen används andra benämningar

¹ (Europaparlamentets och rådets direktiv 2000/60/EG av den 23 oktober 2000 om upprättande av en ram för gemenskapens åtgärder på vattenpolitikens område)

än i vattendirektivet. I nedanstående utlåtande skrivs vattendirektivets benämningar inom parentes.

Uppfyllandet av kvalitetsmål och kvalitetsnormer

För att kunna redovisa uppfyllandet av kvalitetsmålen (miljömålen) till EU har landskapsregeringen en officiellt fastställd förvaltningsplan som avses i 5 kap. 23 § 3 mom. vattenlagen respektive ett åtgärdsprogram som avses i 5 kap. 22 § 3 mom. vattenlagen och som den allmänna förvaltningen, underlydande myndigheter och kommunala myndigheter ska beakta i planering och beslutsfattande. Åtgärdsprogrammet och förvaltningsplanen innehåller information om avrinningsdistriktet, statusklassificering, gränsvärden för olika kvalitetsnormer (kvalitetsfaktorer) och grundläggande samt kompletterande åtgärder, med mera.

I fastslagen förvaltningsplan från 2021 framgår hur indelningen av vatten i olika vattenförekomster inom avrinningsdistriktet har genomförts och hur de har bedömts. Detta förfarande är i enlighet med vattendirektivets bilaga II, vilket tas upp i 5 kap. 19 § och 19a § i vattenlagen. Vattenförekomsterna presenteras också i kapitel 5.2 samt i kapitel 8.1.1, tabell 1 och 2 i fastslaget åtgärdsprogram.

Klassificeringen av vattenkvalitet regleras i 5 kap. 20 §, medan bestämmelser om kvalitetsmål behandlas i 21 §. Dessa kvalitetsmål syftar på vattendirektivets miljömål, dvs vattenkvalitet som i grunden består av vattnets kemiska, fysikaliska och ekologiska tillstånd. Kvalitetsmålen består i sin tur av olika kvalitetsnormer (kvalitetsfaktorer, även benämnt parameter på en grov nivå enligt vattendirektivet) som är biologiska, hydromorfologiska och fysikaliskt-kemiska. För varje ingående kvalitetsnorm (kvalitetsfaktor) har klassgränser slagits fast. Dessa klassgränser utgör grunden för den målluppfyllelse som krävs, dvs för god status. För näringsämnen, kväve och fosfor, finns fastslagna kvalitetsnormer i mikrogram/l. I 1 kap. 3§ 10 och 11 punkterna vattenlagen finns definitioner för vattenkvalitet och kvalitetsnormer.

Målet - en god vattenstatus - ska uppnås inom tidsramarna, om inte godtagbart undantag finns. Vid tillståndsgivning måste innehållet i en förvaltningsplan respektive uppgifterna i åtgärdsprogrammet med gällande statusklassificering, övervakningsdata och åtgärder beaktas². Statusklassificering och övervakning sker per vattenförekomstnivå, vilket framgår dels av vattendirektivet (artikel 13) och dess bilaga VII och dels av weserdomen³.

² <https://www.regeringen.ax/styrdokument-rapporter-publikationer/ramdirektivet-vatten-0>

³ Weserdomen. 1 juli 2015, Bund für Umwelt und Naturschutz Deutschland, C-461/13, ECLI:EU:C:2015:433, punkt 50
https://curia.europa.eu/juris/document/document_print.jsf?doclang=SV&docid=165446

En försämring av statusen i en vattenförekomst är förbjuden enligt 5 kap. 21 § och 21a § vattenlagen. I 5 kap. 21 § framgår att vatten ska skyddas på ett ändamålsenligt sätt så att vattenkvaliteten inte försämras, den får inte heller äventyras. Äventyrandebegreppet behandlas i 21a §.

Vattenförekomstens belastning, status och förbättringsbehov

Fiskodlingen vid Ängösund är belägen i vattenförekomsten (vf) 48 Östersfjärden, som ligger i anslutning till vf 46. Den totala belastningen från fiskodlingen år 2024 omfattade 460 kg fosfor och 2784 kg kväve.

Enligt SMHI-verktyget vattenwebb hade vattenförekomst 48 för åren 2012–2018 en total belastning motsvarande ca 124 ton kväve/år och punktkällorna med direktutsläpp i vattenförekomsten omfattade ca 9,9 ton kväve/år. För fosfor var den totala belastningen ca 3,4 ton fosfor/år och punktkällorna omfattade ca 1 ton fosfor/år.

I det aktuella åtgärdsprogrammet för åren 2022–2027 finns en förbättringstabell för näringsämnen (tabell 1). I den framgår att den sammanvägda ekologiska statusen, åren 2012–2018 för vattenförekomst 48 är måttlig. Under dessa år var näringsstatusen för båda näringsämnena god.

Under 2025 genomfördes en ny statusklassificering för de åländska vattnen, samtidigt som klassificeringsmanualen uppdaterades. Dokumentet är officiellt fastslagen genom beslut från den 18.2.2025 (beslut nummer 75 S4, dnr 2025/1066)⁴. Den sammanvägda ekologiska statusen för vattenförekomst 48 för åren 2018–2024 är fortsatt måttlig. Tillhörande underlagsmaterial, en förbättringstabell, avseende perioden 2018–2024 har tagits fram. Vattenförekomstens totala förbättringsbehov avseende kvalitetsfaktorn näringsstatus (2018–2024) motsvarar 3,1 % för fosfor, medan kväve klarar sig precis (-0,2 %). Med utgångspunkt från totalbelastningen går det att räkna ut hur mycket andelen näringsämnen måste minska för att god näringsstatus ska kunna uppnås. Statusen för näringsämnet fosfor har försämrats från god till måttlig. Näringsstatus bedöms samlat för båda näringsämnena och den svagaste länken styr.

4

<https://www.regeringen.ax/sites/default/files/attachments/page/Klassificeringsmanual%20f%C3%B6r%20%C3%85lands%20kustvatten%20och%20sj%C3%B6ar%20%C3%A5ren%202018-2024.pdf>

Hur en sammanvägning av olika kvalitetsfaktorer sker behandlas i den officiellt fastslagna klassificeringsmanualen för åren 2018–2024⁵. Vid en sammanvägning följs principen att den svagaste länken styr. Vid den ekologiska sammanvägningen är det de biologiska kvalitetsfaktorerna som väger tyngst. De fysikaliskt-kemiska kvalitetsfaktorerna (såsom t.ex. näringsämnen) fungerar som understödjande faktor och kan endast påverka den sammanvägda ekologiska statusen genom att sänka den från hög till god eller från god till måttlig.

Vattendirektivet och speciellt artikel 4.1 (miljömålen) har förtydligats genom ett flertal EU-domar, se nedan. Artikel 4 är främst implementerad i 5 kap. 20–21a §§ vattenlagen.

Ickeförsämrings- och förbättringskravens förtydliganden enligt EU-rätt

Ickeförsämrings- och förbättringskraven, enligt vattendirektivets artikel 4, är två självständiga mål som väger lika tungt. Detta klargörs i *weserdomen*⁶, liksom i en grundvattendom, *Biefeldsdomen* från 2020⁷.

EU-kommissionen har förtydligat i *weserdomen* att det anses föreligga en "försämring av statusen" hos en ytvattenförekomst, i den mening som avses i artikel 4.1 a i direktiv 2000/60, så snart statusen hos minst en av kvalitetsfaktorerna enligt bilaga V i direktivet försämras med en klass, även om denna försämring inte leder till en försämring av klassificeringen av ytvattenförekomsten som helhet. Om den aktuella kvalitetsfaktorn enligt nämnda bilaga däremot redan befinner sig i den lägsta klassen ska varje försämring av denna kvalitetsfaktor anses innebära en "försämring av statusen" hos en ytvattenförekomst, i den mening som avses i artikel 4.1 a i direktiv 2000/60.

Behöriga myndigheter är skyldiga, enligt artikel 4 i vattendirektivet, att under förfarandet för tillstånd för ett projekt - således innan beslut i ärendet fattas - kontrollera huruvida projektet kan få negativa effekter för vattnet som skulle strida mot skyldigheten att förebygga försämring av respektive skyldigheten att förbättra yt- och grundvattenförekomsternas status. (Punkt 76 i *Biefeldsdomen*, C-535/18).

Skyldigheten att förebygga försämringar omfattar även tillfälliga sådana. I en fransk dom⁸ förtydligas hur begreppet tillfällig försämring ska tolkas och hur artikel 4 och

5

<https://www.regeringen.ax/sites/default/files/attachments/page/Klassificeringsmanual%20f%C3%B6r%20C3%85lands%20kustvatten%20och%20sj%C3%B6ar%20C3%A5ren%202018-2024.pdf>

⁶ *Weserdomen*, 1 juli 2015, Bund für Umwelt und Naturschutz Deutschland, C-461/13, ECLI:EU:C:2015:433, punkterna 37, 38, 39 och 41.

⁷ *Biefeldsdomen*, C-535/18, ECLI:EU:C:2020:391, punkt 71 och 126, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SV/TXT/?uri=CELEX%3A62018CJ0535&qid=1646400764120>

⁸ EU-dom från 2022 (Mål C-525/20 Association France Nature Environment)

undantagsregel 4.7 ska tillämpas i samband med det.

Artikel 4 i vattendirektivet ska tolkas så, att den inte medger att medlemsstaterna, vid bedömningen av huruvida ett visst program eller ett visst projekt är förenligt med målet att förhindra försämring av vattenkvaliteten, bortser från en tillfällig, kortvarig påverkan på en ytvattenförekomst status som inte får några långsiktiga konsekvenser för denna status. När de behöriga nationella myndigheterna, inom ramen för tillståndsförfarandet för ett program eller ett projekt, fastställer att programmet eller projektet kan orsaka en "försämring", i den mening som avses i artikel 4.1 a i) i direktivet, såsom den har tolkats av domstolen, av statusen hos en ytvattenförekomst, får programmet eller projektet endast beviljas tillstånd om villkoren i artikel 4.7 a–d i direktivet är uppfyllda.

Landskapsregeringens slutsatser

Vattenförekomstens sammanvägda ekologiska status är fortsatt måttlig och både ickeförsämringskravet och förbättringskravet måste således uppfyllas inom tidsramarna. En *tillväxt**) av odlingen med 50–70 ton/år kan dessutom äventyra möjligheten att uppnå en god vattenkvalitet med tillhörande kvalitetsmål och kvalitetsnormer, framför allt avseende kvalitetsnormen fosfor. Sedan föregående klassificeringsperiod har kvalitetsfaktorn näringsstatus försämrats från god till måttlig. För att komma tillrätta med övergödningsproblematiken överlag och för att gynna biologiska kvalitetsfaktorer behöver utsläppen av näringsämnen minska.

Enligt 5 kap. 21a § vattenlagen ska nödvändiga åtgärder vidtas för att motverka negativ påverkan på vattenförekomstens status.

Notera att undantag enligt 5 kap. 21a § vattenlagen endast beviljas under strikta förutsättningar och efter noggrann prövning av alternativa lösningar samt bedömning av projektets samhällsnytta i förhållande till dess miljöpåverkan. För att undantag ska beviljas krävs det att skälen för förändringarna anges tydligt och förklaras i den förvaltningsplan för avrinningsdistriktet som krävs enligt 5 kap. 23 § vattenlagen. Ansvarig myndighet behöver dokumentera och motivera beslutet i enlighet med dessa krav.

Vattenbiolog

Susanne Vävare

*) Rättelse av skrivfel enligt förvaltningslagen för landskapet Åland 8 kap. 46 §.
Korrigerings från det felaktiga ordet *utökning* till det korrekta ordet *tillväxt*.
Gm. vattenbiolog Susanne Vävare, miljöbyrå 10.6.2025